

<https://mod.gov.ua/en/news/eur-597-million-in-investment-how-the-danish-model-is-strengthening-ukraine-s-defense-industry>

7. DREAM — система управління публічними інвестиціями.
<https://dream.gov.ua/ua>

Ібрагімов Е.

«Фінанси, банківська справа та страхування», аспірант
Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана
Науковий керівник – к.е.н., професор кафедри фінансів імені Віктора Федосова Славкова А. А.

ВПЛИВ ІНФЛЯЦІЇ НА РЕАЛЬНИЙ ОБСЯГ ДОХОДІВ ДЕРЖАВНОГО БЮДЖЕТУ

Проблема інфляційного впливу на реальний обсяг доходів державного бюджету належить до ключових питань макроекономічного аналізу та бюджетної політики. В умовах збройного конфлікту та структурних трансформацій вітчизняної економіки зазначена проблематика набуває особливої актуальності для забезпечення фінансової стійкості держави, а ігнорування інфляційного чинника при плануванні та виконанні бюджету призводить до системних викривлень у розподілі суспільних ресурсів і до поступового зменшення реального фіскального потенціалу.

Реальні доходи бюджету відображають купівельну спроможність номінальних надходжень, скориговану на індекс цін. Відмінність між номінальними та реальними показниками особливо суттєва в економіках із значним рівнем інфляції, де цінова динаміка може кардинально змінювати структуру перерозподілу ВВП через бюджетний механізм. Інфляція характеризується стійкістю у часі, охоплює переважну більшість товарів і послуг, а також нерозривно пов'язана з розширенням грошової маси або з порушенням рівноваги між сукупним попитом і пропозицією в національній економіці [1, с. 133]. Саме ця комплексна природа інфляції зумовлює різноспрямованість її впливу на бюджетні доходи. З одного боку, через ефект Олівера-Танзі відбувається знецінення реального значення несвоєчасних податкових надходжень, з іншого – номінальна база оподаткування автоматично зростає разом із цінами, формуючи так званий «фіскальний дивіденд» інфляції. Взаємодія цих ефектів визначається структурою дохідної частини бюджету, глибиною монетарних дисбалансів та інституційною спроможністю фіскального адміністрування.

Ефективність формування дохідної частини бюджету безпосередньо залежить від економічної та політичної ситуації в країні, а залучення диверсифікованих джерел, як внутрішніх податкових, так і зовнішніх міжнародних, стає стратегічно важливим інструментом забезпечення фінансової стійкості та виконання державних функцій за умов непередбачуваних викликів, зокрема збройних конфліктів та глобальних криз [2, с. 64]. Досвід України переконливо підтверджує цю тезу, адже з 2022 року держава вимушена балансувати між зростаючими видатковими зобов'язаннями та нестабільним надходженням внутрішніх доходів, що посилює вразливість бюджетної системи до інфляційних шоків.

Аналіз статистичних даних за 2021-2025 роки свідчить про суттєву розбіжність між динамікою номінальних і реальних доходів державного бюджету. Номінальні доходи зросли з 1297 млрд грн у 2021 році до 3834 млрд грн у 2025 році, а реальні доходи за аналогічний період збільшились з 1179 до 3550 млрд грн. Найбільш показовим є 2022

рік, коли за умов рекордного рівня інфляції (126,6%) приріст номінальних доходів становив 37,78%, а приріст реальних доходів – лише 19,71%. Протилежна ситуація спостерігалась у 2023 році, коли на тлі уповільнення інфляції до 105,1% реальний приріст доходів (80,11%) суттєво перевищив номінальний (49,52%), що свідчить про ефект компенсаційного зростання реальних надходжень у разі стабілізації цінового рівня. У 2024 та 2025 роках обидва показники зблизились – при інфляції 112% і 108% відповідно реальний приріст доходів становив 9,68% та 27,31%, відображаючи часткову адаптацію бюджетної системи до підвищеного цінового фону [3; 4].

Наведені дані підтверджують, що в роки гострої інфляційної нестабільності інфляція виступала чинником реального знецінення бюджетних надходжень, тоді як у роки відносного її згасання реальні доходи демонстрували відновлення зростання. Ця закономірність відповідає положенням ефекту Олівера-Танзі, за якого що вищий рівень інфляції та довші розриви між нарахуванням і сплатою податків, то відчутніше реальне знецінення надходжень. Інфляційний вплив реалізується через кілька взаємопов'язаних каналів, зокрема зростання номінальної бази прямих і непрямих податків, знецінення реальної вартості платежів, що надходять із часовим лагом, а також скорочення реальної купівельної спроможності видатків при формально незмінному номінальному рівні.

Проведений аналіз дозволяє стверджувати, що між рівнем інфляції та реальним обсягом доходів державного бюджету існує обернена залежність, за якої прискорення цінового зростання системно скорочує реальну цінність надходжень у роки гострих інфляційних сплесків. Динаміка 2021-2025 років демонструє, що номінальне зростання доходів не є достатнім індикатором фіскального потенціалу. Лише реальний показник, скоригований на індекс цін, відображає справжню купівельну спроможність бюджету. В умовах збройного конфлікту інфляційна вразливість бюджетної системи посилюється нестабільністю внутрішньої бази оподаткування, що підкреслює необхідність структурного зміцнення дохідних джерел і вдосконалення бюджетного планування.

З метою підвищення стійкості дохідної частини бюджету до інфляційних коливань доцільним є запровадження інфляційного коригування при бюджетному плануванні, за якого прогнозування доходів має здійснюватися у реальному вимірі із застосуванням сценарного моделювання на основі альтернативних траєкторій інфляції. Важливим напрямом є також скорочення часових лагів у системі податкового адміністрування через цифровізацію фіскальних процесів і зменшення строків між нарахуванням та сплатою податків, що дозволить мінімізувати ефект Олівера-Танзі в умовах прискореного зростання цін. Регулярна публікація аналітичних матеріалів, у яких бюджетні показники представлені у реальному вимірі, підвищить прозорість фіскального управління і якість прийнятих рішень.

Література:

1. Бугель Ю., Домбровська Н. Інфляція та її вплив на економіку України: економіко-статистичний аналіз. *Економічний аналіз*. 2024. № 4. С. 130–143. DOI: <https://doi.org/10.35774/econa2024.04.130>
2. Гарбінська-Руденко А. В., Інгульська Д. А. Окремі аспекти оптимізації наповнення дохідної частини державного бюджету. *Ірпінський юридичний часопис*, 2024. № 1(14). С. 61–68. DOI: [https://doi.org/10.33244/2617-4154-1\(14\)-2024-61-68](https://doi.org/10.33244/2617-4154-1(14)-2024-61-68)
3. Державний веб-портал бюджету для громадян. URL: <https://openbudget.gov.ua/> (дата звернення 19.05.2026).
4. Індекс інфляції в Україні. URL: <https://index.minfin.com.ua/ua/economy/index/inflation/> (дата звернення 19.05.2026).